

Передумови створення сучасної бібліотеки

Олег Ільчук, магістрант¹ (ORCID: 0009-0009-9922-7574)

¹ Київський національний університет будівництва і архітектури, 03037, м. Київ, проспект Повітряних Сил, 31, Україна

АНОТАЦІЯ

Статистичні звіти та становище української бібліотеки сьогодення дозволяє стверджувати про кризовість ситуації, що спричинено стрімкими темпами зміни інформаційно-культурного середовища, підсвідомості та потреб суспільства, а відповідно і появою серйозних викликів для держави в цілому, які неможливо вирішувати без комплексного підходу до змін функціонування бібліотек. Трансформація архітектурного образу, оптимізація та покращення організації архітектурно-планувальної моделі бібліотек є однією з пріоритетних задач, враховуючи її велике значення як дисциплінарного, культурного, інформаційного простору. Дана стаття розкриває яке значення відіграє бібліотека, демонструє тенденції розвитку бібліотек, порушує причини та наслідки нестачі трансформації архітектури українських бібліотек і демонструє як сучасний підхід до їх проектування здатний вирішити комплекс актуальних проблем

Ключові слова: заклади культури, сучасна бібліотека, архітектурно-планувальна організація, вплив сучасних технологій, трансформація, інформаційно-культурний простір

1. ВСТУП

Останні десятиліття охопила хвиля стрімкої трансформації інформаційних потоків, розширення їх різноманітності, складності й об'ємів. Поява нових форм масової комунікації, збільшення швидкості передачі інформації та беззупинне розширення баз даних безсумнівно впливають на значення бібліотеки, як такої, трансформують її спосіб взаємодії з користувачами та архітектурно-планувальну організацію будівель. В той час, коли закордонний досвід змін архітектури бібліотек демонструє успіх та позитивний вплив на різні аспекти життя суспільства, в Україні ж тенденції до розвитку бібліотек і формування нових сучасних закладів мають неоднозначний характер.

2. МЕТА РОБОТИ

Основною метою роботи є аналіз сучасного інформаційно-культурного середовища та його вплив на потреби й вимоги до створення нових сучасних бібліотек. Робота спрямована на дослідження діяльності українських бібліотек, в основному саме публічних, а також закордонного досвіду створення сучасних бібліотек. В результаті планується визначити тенденції розвитку і створення нових сучасних закладів бібліотек в Україні.

3. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Сьогоднішні зміни інформаційно-культурного середовища впливають на наше майбутнє набагато більше, ніж ми можемо собі це уявити. Буде цей вплив позитивним чи негативним залежить значною мірою саме від якості забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних потреб суспільства. На додаток, як свідчать численні наукові праці, конференції та розроблені програми, збереження наукових бібліотечних фондів стало нагальною проблемою всього світу. Створення та підтримка необхідних та актуальних умов для забезпечення цих потреб значною мірою є в межах компетенції відділів містобудування, архітектури та розвитку територій.

Історичні передумови трансформації бібліотек

Нитка існування та архітектурних трансформацій бібліотек тягнеться до наших днів з самого початку формування характеру освітньої та виховної діяльності як такої.

В кожен історичну епоху діяльність бібліотек визначалась культурним та освітнім рівнем громад, рівнем розвитку наукової спільноти та технічними можливостями комунікації і поширення інформації.

Разом з діяльністю та значенням змінювалась і модель бібліотеки. Поступово трансформуючись будівлі бібліотек перейшли від сховищ сувоїв та книг до закладів з необмеженими можливостями роботи з інформацією, від приватних колекцій літератури у заможних верст населення до відкритих громадських просторів, які активно розвивають популярність та доступність літератури.

Серед усіх історичних типів бібліотек домінуючими на сьогодні є саме публічні, оскільки їх вплив та масовість мають чи не найбільше значення для підвищення обізнаності, освіченості та розвитку громад.

Найбільшою уваги в ретроспективі розвитку бібліотек заслуговує саме технологічний прорив людства – розвиток технологій істотно змінив певні процеси діяльності цих закладів. Таким чином, протягом останніх десятиліть були впроваджені комп'ютерна каталогізація та оцифрування матеріалів, а останні тенденції змін інформаційного середовища розвивають спосіб та швидкість доступності інформації, призводять до активної децентралізації й разом з тим інтеграції суміжних культурних діяльностей до бібліотечних просторів, що своєю чергою призвело до формування нового образу сучасної бібліотеки, яка у своїй основі тепер постає науковим, культурно-освітнім та інформаційним хабом, формує новий особливий тип громадського простору.

Аналіз світового та Українського досвіду проектування бібліотек

Сьогодні в Україні працює близько 40 тис. бібліотечних установ різних категорій. З розвитком інформаційного простору, кількість бібліотек та їх фондів стрімко скорочується, а більша частина закладів не відповідають

вимогам ефективної діяльності та зручного користування. Значна частина українських бібліотек здебільшого розташовувались у пристосованих приміщеннях житлових будинків чи закладів освіти, нове ж будівництво не відрізнялось індивідуальністю. Культові будівлі національних бібліотек України в основному є застарілими, не оновлюються та не відзначаються великою популярністю читальної публіки без особливої нагоди.

Попри це, варто відзначити успішний сучасний досвід нової бібліотеки при інформаційному центрі ім. Митрополита Шептицького та кампусі УКУ у Львові. Сучасна бібліотека демонструє новий підхід до проєктування таких закладів, в результаті чого відзначається високий показник ефективності та збільшення кількості відвідувачів.

Світовий же досвід вказує, що сучасні бібліотеки більше не обмежуються збереженням книг. Вони стають відкритими інноваційними просторами для навчання, соціалізації та творчості. В проєктування тепер враховуються потреби громади, що підвищує рівень її залученості до діяльності бібліотеки. Бібліотеки все частіше виступають важливими осередками соціальної взаємодії та громадськими пам'ятками, інакше кажучи, тим що цінується достатньо високо, щоб розміщувати в помітному місці та матеріалізуватися в гідній архітектурі, підтримуючи високим рівнем фінансування. Звісно ж впроваджуються нові технології та заходи з підвищення енергоефективності. [1]

Сучасний закордонний досвід демонструє збереження високого потенціалу культурних закладів такого типу, що можливо завдяки зміні функціонально-просторової моделі традиційної бібліотеки, розвитку архітектурного образу та експериментам з впровадженням інноваційних рішень.

Статистична аналітика діяльності бібліотек

Протягом періоду з 1990 по 2020 кількість бібліотек зменшилась на 37,11%, а об'єм бібліотечних фондів зменшився приблизно у 2,2 раза. Згідно з оцінками, після реформування бібліотечної системи кількість бібліотек має скоротитись до 3-5 тисяч. [2] Загальна кількість відвідувачів бібліотек та читаючого населення незначною мірою теж знижується. Разом з тим, спостерігається тенденція на збільшення відвідуваності наявних бібліотек, а тираж друкованих видань залишається стабільно високими.

Такий характер загальних показників можна пояснити демографічною ситуацією в Україні, втім значною мірою це також пояснюється невідповідністю якості обслуговування та стану бібліотечних приміщень до сучасних вимог. Згідно з статистикою 2018 року, 26% приміщень не опалювались, лише 20% бібліотек мали пандуси, 33% публічних бібліотек мали підключення до інтернету і т.д.. [2]

Загалом також варто підкреслити, що кількість активно читаючих українців достатньо низька, всього 46%, а з наявних книгарень одна обслуговує до 250 тис. населення, в той час, коли в Європі одна на 20 тис., а частка активно читаючого населення може сягати 70%.

Сучасні тенденції розвитку архітектури бібліотек

Під тиском технологій, які шаленими темпами невинно змінюють динаміку простору та нашу взаємодію з інформацією, тенденції щодо трансформації будівель бібліотек є неоднозначними та вказують на наступні моменти:

- Архітектурно-планувальна організація бібліотек усіх типів, зокрема публічних, переживає істотні зміни.
- Децентралізація фондів. Збільшенням масштабів бібліотек та їх інноваційних можливостей.
- Сучасна бібліотека стає культурно-освітнім, інформаційно та дослідницьким хабом.
- Роль бібліотеки зміщується в сторону громадської пам'ятки та все більше відображає характер і потреби спільноти.
- Публічні бібліотеки слугують центральним «інститутом можливостей» громад. Розвиток містобудівного середовища з забезпеченням сучасними бібліотеками позитивно відіграє на якості життя населення.
- Темпи розвитку інформаційного середовища та суспільства не відповідають темпам розвитку будівель бібліотек.

ВИСНОВКИ

Аналізуючи досвід проєктування сучасних бібліотек та їх значення для суспільства, можна стверджувати про стрімку зміну та розширення їх функцій. Сьогоднішній активний розвиток технологій та автоматизації вимагає від бібліотек наявності відповідних архітектурно-планувальних потужностей, а також покращення якості задоволення соціально-культурних потреб.

Більшість існуючих будівель бібліотек, створених минулого сторіччя, не відповідають сучасним вимогам, потребують глибокої реконструкції та розвитку архітектурного образу.

Список літератури

- [1] Library as Infrastructure by Shannon Mattern: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://placesjournal.org/article/library-as-infrastructure/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwurS3BhCGARIsADdUH53gmOWz1jmPgvd5xAbBD8M37xH0M6PVsPnurC8GLIF1STluJe_EBXcaArsTEALw_wcB&cn-reloaded=1
- [2] «Після реформування бібліотечної системи кількість бібліотек скоротиться у кілька разів» [Інтерв'ю з дир. УІК О.Коваль/агенство Інтерфакс-Україна] – Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/general/834177.html>
- [3] За матеріалами збірника "Бібліотечна Україна в цифрах" (Бібліотечна Україна в цифрах (2017-2018 р.р.) : стат. зб. / М-во культури України, Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. – Київ : НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2018. – 66 с. : табл.– Режим доступу: <http://profy.nlu.org.ua/articles.php?lng=uk&pg=9225>

Керівник: М.В. Омеляненко (ORCID:0000-0002-5787-5241)